

**IN MEMORIAM HENRI DUTILLEUX
(22 JANUARI 1916 – 22 MEI 2013)**

Geachte consorores en confraters,

Op 22 mei van dit jaar overleed in Parijs op 97-jarige leeftijd de Franse componist Henri Dutilleux, sinds 1973 buitenlands lid van deze Klasse. Dutilleux werd in 1916 geboren in Angers maar toen hij 6 jaar was, verhuisde zijn familie naar Douai in Frans-Vlaanderen.

Na een eerste muzikale vorming aan het Conservatorium van die stad, zette hij in 1933 tot 1938 zijn studies verder aan het Conservatoire National van Parijs. In 1938 werden deze studies bekroond met de bekende Prix de Rome. Het daaraan verbonden verblijf in de Villa Medici in Rome moest hij omwille van de oorlogsomstandigheden onderbreken. Na de oorlog werd hij pianist-begeleider en koordirigent aan de Parijse Opera en van 1945 tot 1963 was hij verantwoordelijk voor de productie van functionele muziek bij de Franse Omroep, de ORTF.

Hij bekleedde daarna nog verschillende posten in het muziekonderwijs als compositieleraar o.m. aan de bekende "Ecole Normale" en aan het Conservatorium van Parijs.

Als componist zou men Dutilleux kunnen beschouwen als een onafhankelijke figuur tussen de oudere Olivier Messiaen (1908) en de jongere Pierre Boulez (1925). In zijn compositiestijl vindt men duidelijk bindingen met de voorgaande generatie van Franse componisten zoals Fauré, Debussy, Ravel en Roussel, maar ook meer vooruitstrevende tendensen in het vaarwater bvb. Van een Edgar Varèse.

Zijn contacten met de dodecafonie en de seriële muziek bleven steeds gereserveerd en kwamen nooit tot een onvoorwaardelijk adopteren van deze disciplines.

Dutilleux had naar eigen zeggen lak aan een opgedrongen theoretisch compositiesysteem en gaf de voorkeur aan een persoonlijke compositiestijl waarin intuïtie, mysterie en een grondige praktische kennis van het klankmateriaal hand in hand gaan.

Die onafhankelijkheid t.o.v. de gangbare trends heeft tot gevolg dat de meeste zijn werken ontstaan zijn uit persoonlijke opdrachten aan befaamde solisten, dirigenten of ensembles, en daardoor telkens zeer individuele en originele trekken vertonen.

Verschillende van zijn composities hebben ook een literaire achtergrond, want Dutilleux was een groot literatuurliefhebber die zijn bewondering voor dichters als Baudelaire of Rilke openlijk toegaf.

Tot zijn belangrijkste werken behoren de Symfonie nr1 uit 1951 en de Symfonie nr2, ondertiteld "le Double" (want voor groot orkest en kamerorkest) uit 1959.

Nog persoonlijker zijn de in 1964 in opdracht van dirigent George Szell gecomponeerde vijfdelige "Métaboles", waaruit ik nu het laatste deel ("Flamboyant") laat horen in een uitvoering door het "Orchestre National du Capitole de Toulouse o.l.v. Michel Plasson.

Opvallend zijn hier de rijke kleurschakeringen, de briljante orkestratietechniek en de ritmische veelzijdigheid, die blijvende karakteristieken waren in Dutilleux's oeuvre. De kwaliteiten van zijn muziek werden zoals gezegd hoog op prijs gesteld door befaamde solisten en ensembles. Zo componeerde hij op vraag van de bekende Russische cellist Rostropovitsj het celloconcerto "Tout un monde lointain", voor de Amerikaanse vioolvirtuoos Isaac Stern het vioolconcerto "l'Arbre des Songes", en voor het Juilliard kwartet het strijkkwartet "Ainsi la Nuit": stuk voor stuk briljante en originele werkstukken.

Wellicht Dutilleux's meest persoonlijke werk zijn de in 2003 gecomponeerde "Correspondances" voor sopraan en orkest op brieffragmenten van Solsjenitzin en Van Gogh, en gedichten van Prithwindra Mukherjee en Rainer Maria Rilke, en met als onderwerp de mogelijkheid van de kunst om de menselijkheid te integreren in de kosmos.

Uit dit werk nu het vierde deel "Gong", op een in het Frans gesteld gedicht van R.M.Rilke. U hoort de sopraan Barbara Hannigan en het "Orchestre Philharmonique" van Radio France o.l.v. Esa-Pekka Salonen.

Dat Dutilleux's oeuvre niet enkel in Frankrijk maar ook daarbuiten hoog werd ingeschat bewijzen de talrijke prijzen en eerbewijzen die hem te beurt vielen. Na de grote Prix de Rome in 1938, waren dat o.m. de Franse "Grand Prix National de la Musique" in 1967, de Amerikaanse Koussevitzky-prijs in 1976, de 9^e en 16^e Montreux World Record Award, de prijs Maurice Ravel in 1984, Het Japanse "Premium Imperiale" in 1994, de "Royal Philharmonic Society Music Awards London" in 1998, de Duitse "Ernst von Siemens Musikpreis" in 2005, en ten slotte de Franse "Midem Lifetime Achievement Award" in 2007.

Tijdens mijn BRT-loopbaan leerde ik Dutilleux persoonlijk kennen toen we in 1983 zijn celloconcerto "Tout un monde lointain" uitvoerden met het BRT-Filharmonisch Orkest en de Spaanse cellist Luis Claret. Na het concert had ik een interessant gesprek met de uiterst bescheiden maar cultureel hoogstaande componist, waarbij wij vooral over gemeenschappelijke radio-ervaringen hebben gepraat, en over eigentijdse tendensen in het componeren. Ik kreeg er duidelijk de indruk dat Dutilleux zich als een zelfstandig iemand beschouwde, die wel perfect op de hoogte was van de heersende strekkingen in het componeren, maar daartegenover toch liefst zijn eigenheid wilde behouden, iets waarin ik het met hem grotendeels eens was.

Later zou ik hem opnieuw ontmoeten bij een concert in het Brussels Muziekconservatorium waar hetzelfde concerto werd uitgevoerd. Dat was in 2007 en de componist was toen al 91, maar nog erg helder van geest. In een inleidend gesprek legde hij vooral de nadruk op de belangrijke rol die de literatuur (met Baudelaire, Proust en Gide bvb.) in zijn muziek had gespeeld.

Met Henri Dutilleux verdwijnt ongetwijfeld één van de belangrijkste componisten van de vorige eeuw. Wat zijn status betreft kan hij mijns inziens vergeleken worden met zijn bekende Poolse tijdgenoot Witold Lutoslawski (1913-1994).

De Academie verliest in zijn persoon alleszins een vooraanstaand buitenlands lid.

Tot besluit nog een kort fragment uit een van zijn laatste werken "The shadows of Time": Interlude. Hier uitgevoerd door het "Orchestre Philharmonique de Radio France" o.l.v. Esa-Pekka Salonen.

André Laporte